

Krystyna Krzyżanowska✉

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Preferencje polskich rolników dotyczące źródeł i zakresu informacji branżowych przydatnych w zarządzaniu gospodarstwem rolnym

Streszczenie. Celem opracowania było rozpoznanie preferencji rolników dotyczących źródeł i zakresu informacji branżowych przydatnych w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. W artykule wykorzystano wyniki zaprezentowane w raporcie „Polska wieś i rolnictwo 2022” i literaturę przedmiotu. Badania empiryczne przeprowadzone zostały w 2023 r. i objęto nimi 426 rolników. Rolnicy preferowali bezpośredni kontakt z doradcami ODR, przedstawicielami firm sprzedających środki do produkcji rolnej czy doradcami świadczącymi komercyjne usługi. Poziom oferowanych usług doradczych rolnicy ocenili wysoce pozytywnie. Z Internetu korzystała ponad połowa badanych i głównie poszukiwała informacji rynkowych i technologicznych.

Słowa kluczowe: źródła informacji, Internet, rolnik, doradztwo rolnicze, gospodarstwo rolne

Wstęp

Dostęp do informacji w gospodarce rynkowej jest szczególnie cenioną wartością nie tylko w przemyśle, ale także w rolnictwie. Producenci rolni mogą wykorzystać ją m.in. w procesie podejmowania decyzji dotyczącej zmiany planu produkcji, długoterminowych inwestycji czy miejsca i czasu sprzedaży produktów (Krzyżanowska, 2012, s. 136). Skuteczne zarządzanie gospodarstwem rolnym wymaga od rolników ustawicznego doskonalenia zawodowego i aktualizowania wiedzy fachowej. Produkcja w środowisku przyrodniczym charakteryzuje się dużą zmiennością i nieprzewidywalnością warunków oraz permanentnie zmieniającym się otoczeniem zewnętrznym gospodarstwa, co wymaga od rolników dużej elastyczności i umiejętności szybkiej adaptacji do nowych sytuacji (Nieróbca i Zaliwski, 2014, s. 24). Coraz więcej młodych rolników w Polsce legitymuje się wykształceniem wyższym rolniczym, jednak dynamicznie zmieniająca się sytuacja w rolnictwie i jego otoczeniu sprawia, że wiedza zdobyta czy to w szkole zawodowej, czy na uczelni wyższej już po kilku latach jest niewystarczająca. W związku z tym rolnicy, którzy chcą utrzymywać się z pracy w swoim gospodarstwie, poszukują wiedzy branżowej we własnym zakresie (Krzyżanowska, 2013, s. 182). Źródłem informacji fachowych mogą być przekazy pochodzące bezpośrednio od innych osób (np. doradców ODR,

Krystyna Krzyżanowska ORCID: 0000-0002-4160-6661

✉ krystyna_krzyzanowska@sggw.edu.pl

przedstawicieli firm i instytucji wspierających wieś i rolnictwo), ale także te, które są wysyłane za pośrednictwem Internetu, prasy, radia, telewizji, publikacji naukowych czy raportów z badań. Rolnicy mogą korzystać zarówno z mediów tradycyjnych (np. prasa rolnicza, raporty i ekspertyzy, publikacje naukowe, rolnicze programy telewizyjne czy audycje radiowe), jak i z nowoczesnych (np. media społecznościowe, portale internetowe, fora dyskusyjne). Producenci rolni, aby w sposób racjonalny prowadzić działalność rolniczą i odnaleźć się na rynku, muszą na bieżąco śledzić informacje technologiczne i rynkowe, prawidłowo je interpretować i reagować na nie (Ciupał, 2010, s. 37). Obecnie wysoce konkurencyjnym medium jest Internet, ponieważ w obszarze przekazywania informacji sieć stwarza o wiele więcej możliwości niż radio, telewizja czy prasa (Jaska, Parzonko i Werenowska, 2016, s. 449). Z badań przeprowadzonych przez Kalinowskiego i Prymona¹ wynika, że 72,9% badanych rolników z województwa dolnośląskiego poszukiwało informacji rynkowych w Internecie i prawie tyle samo (72,2%) zainteresowanych było zagadnieniami technologicznymi (2011, s. 189).

Współcześnie ważnym kryterium doboru źródeł informacji jest pozyskiwanie danych w sposób szybki, nieskomplikowany i niekosztowny. Prawidłowość tę potwierdzają m.in. wyniki badania przygotowanego przez IMAS International dla Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie pt. *Oczekiwania i potrzeby rolników w zakresie usług szkoleniowo-doradczych*. Zostało ono zrealizowane w 2021 r. wśród 102 małych gospodarstw rolnych (do 10 ha) i 853 dużych (powyżej 10 ha). Do podstawowych źródeł informacji wykorzystywanych przy prowadzeniu gospodarstwa rolnego badani rolnicy zaliczyli Internet (26% gospodarstw małych i 29% gospodarstw dużych), porady doradców ODR (18% gospodarstw małych i 17% gospodarstw dużych) i prasę rolniczą (odpowiednio 11 i 22%) (Raport..., 2021, s. 29). Respondenci wysoko ocenili przydatność tych źródeł informacyjnych. Internet jako bardzo przydatny lub przydatny uznało 85% respondentów, prawie tyle samo badanych (84%) wskazało porady doradców ODR, a 76% respondentów tak oceniło prasę rolniczą (Raport..., 2021, s. 31). O wyborze tych mediów zdecydował zapewne łatwy dostęp, komfort korzystania, a także aktualność przekazywanych treści. Do informacji zawartych w tych mediach można dotrzeć w dowolnej chwili, bez konieczności dostosowywania się do czasu i miejsca. Podobne rezultaty uzyskano w badaniach empirycznych przeprowadzonych w 2016 r. przez Harasima, Matykę i Kopińskiego wśród 54 właścicieli gospodarstw rolnych położonych w makroregionie Mazowsza i Podlasia. Wśród najważniejszych źródeł informacji o innowacjach w rolnictwie respondenci wymienili porady doradców ODR (92,6%), na drugim miejscu wskazali czasopisma fachowe (87%), a na trzecim portale rolnicze w Internecie (83,3%), (Harasim, Matyka i Kopiński, s. 22). Z kolei z badań empirycznych przeprowadzonych w 2016 r. metodą sondażową wśród 138 gospodarstw rolnych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego przez Chrobocińską, Łukiewską i Nasalskiego wynika, że respondenci

---

¹ Badania sondażowe przeprowadzone zostały w 2009 r. wśród 200 rolników z województwa dolnośląskiego.

planowali wprowadzenie innowacji głównie po odbyciu rozmów z doradcami z ODR (84% wskazań), na podstawie informacji zebranych w Internecie (77% wskazań), a rzadziej po przeczytaniu fachowej prasy (57% wskazań), (Chrobocińska, Łukiewska i Nasalski, 2017, s. 100). Z przytoczonych badań różnych autorów wynika, że rolnicy w procesie doskonalenia zawodowego preferowali bezpośredni kontakt z doradcą i samodzielne poszukiwanie informacji fachowych w Internecie.

Cel i metoda badań

Celem badań było rozpoznanie preferencji rolników dotyczących źródeł i zakresu tematycznego informacji przydatnych w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. W opracowaniu wykorzystano literaturę przedmiotu, a także wyniki badań zamieszczone w raporcie *Polska wieś i rolnictwo 2022* przygotowanym na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>). Doboru respondentów do badań dokonano metodą „ustalonej ścieżki”. Ankieter, rozpoczynając od punktu startowego, odwiedzał co trzeci lokal (dom/mieszkanie), uwzględniając przy tym odpowiedni dobór respondentów do próby badawczej. Badania empiryczne przeprowadzone zostały w 2023 r. i objęto nimi 426 rolników.

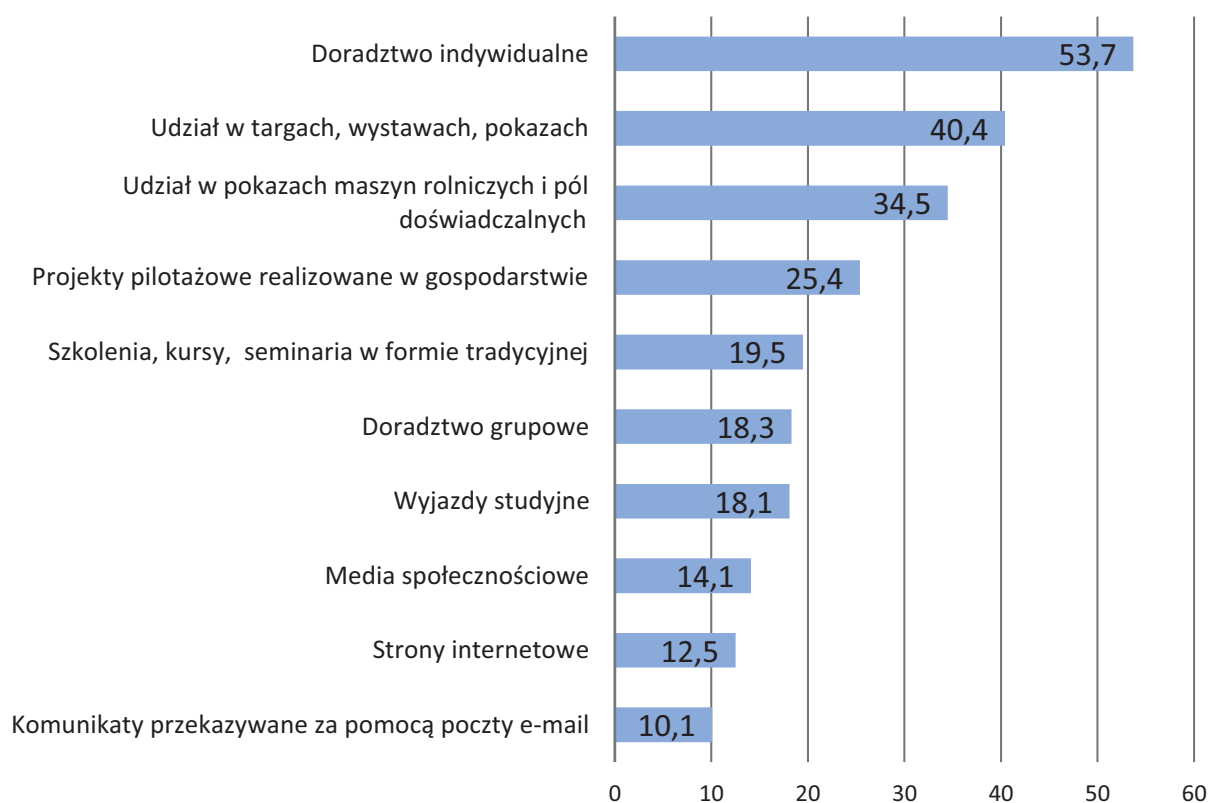
Mężczyźni stanowili 71,4% populacji, a kobiety 28,6%. W próbie badawczej dominowały osoby w przedziale wiekowym 35–54 lata (49,8%) oraz 55 lat i starsze (33,8%), rolnicy w wieku 18–34 lat stanowili zaledwie 16,4% populacji. Badani rolnicy byli dobrze wykształceni, ponieważ wykształcenie wyższe miało 16,9%, a średnie 48,4%, z kolei wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymowało się 28,6%, a podstawowym lub gimnazjalnym tylko 6,1% respondentów. Wyniki badań przedstawiono w formach: opisowej, tabelarycznej i graficznej.

Wyniki badań

W badaniach empirycznych podjęto próbę rozpoznania preferowanych przez rolników sposobów pozyskiwania wiedzy i kształtowania umiejętności przydatnych w zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Wyniki analizy przedstawiano na wykresie 1.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w doskonaleniu zawodowym ponad połowa badanych rolników wykorzystywała bezpośredni kontakt z doradcą, 2/5 respondentów wskazało uczestnictwo w targach, pokazach i wystawach. Tylko co dziesiąty badany korzystał z informacji zawartych w komunikatach przekazywanych za pomocą poczty e-mail czy zamieszczonych na stronach internetowych.

W 2022 r. rolnicy najczęściej preferowali kontakt z doradcami ośrodków doradztwa rolniczego (33,1%), w drugiej kolejności wymieniani byli przedstawiciele firm dostarczających środki do produkcji rolnej (27,7% respondentów), z porad i pomocy oferowanej przez prywatne podmioty doradcze skorzystało natomiast 23,5% badanych. Rolnicy wyrazili opinię dotyczącą jakości świadczonych usług doradczych. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono w tabeli 1.

Wykres 1. Preferowane przez rolników sposoby podnoszenia wiedzy i umiejętności koniecznych do prowadzenia produkcji rolnej [%, N = 426]*

*Badany mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-irolnictwo>, s. 70.

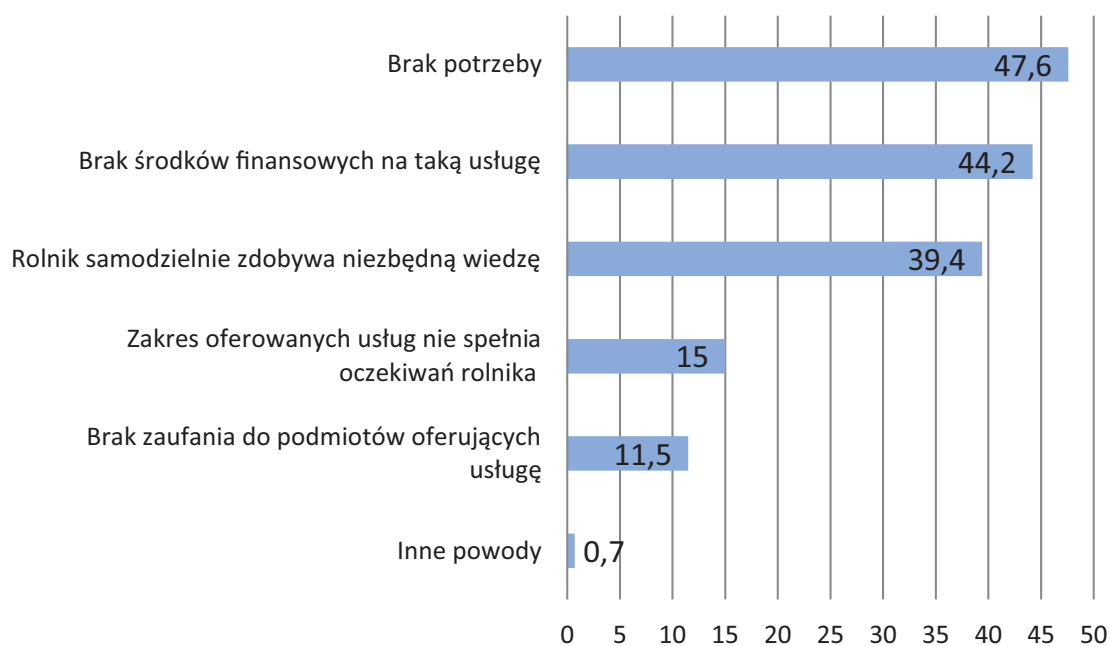
Tabela 1. Ocena usług realizowanych w 2022 r. przez różne podmioty doradcze w opinii badanych rolników [%]*

Podmioty doradcze	Ocena usług doradczych				
	bardzo dobrze	dobrze	źle	bardzo źle	trudno powiedzieć
Doradztwo publiczne (ośrodki doradztwa rolniczego; N = 141)	38,3	49,7	7,1	3,5	1,4
Prywatne podmioty doradcze (N = 110)	50,0	43,0	6,0	–	1,0
Firmy dostarczające środki produkcji (N = 118)	37,3	50,9	11,0	–	0,8

*Badany mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>, s. 65–67 (dostęp: 30.07.2023).

Należy zauważyć, że wszystkie podmioty świadczące usługi doradcze zostały ocenione przez rolników wysoce pozytywnie. Najwięcej ocen bardzo dobrych i dobrych uzyskały prywatne podmioty doradcze (93,0% wskazań), na drugim miejscu znalazły się firmy dostarczające środki do produkcji rolnej (88,2%), a na trzecim ośrodki doradztwa

Wykres 2. Powody rezygnacji z usług doradczych w 2022 r. [% , N = 147]*

*Badany mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*, Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>, s. 68 [dostęp: 30.07.2023].

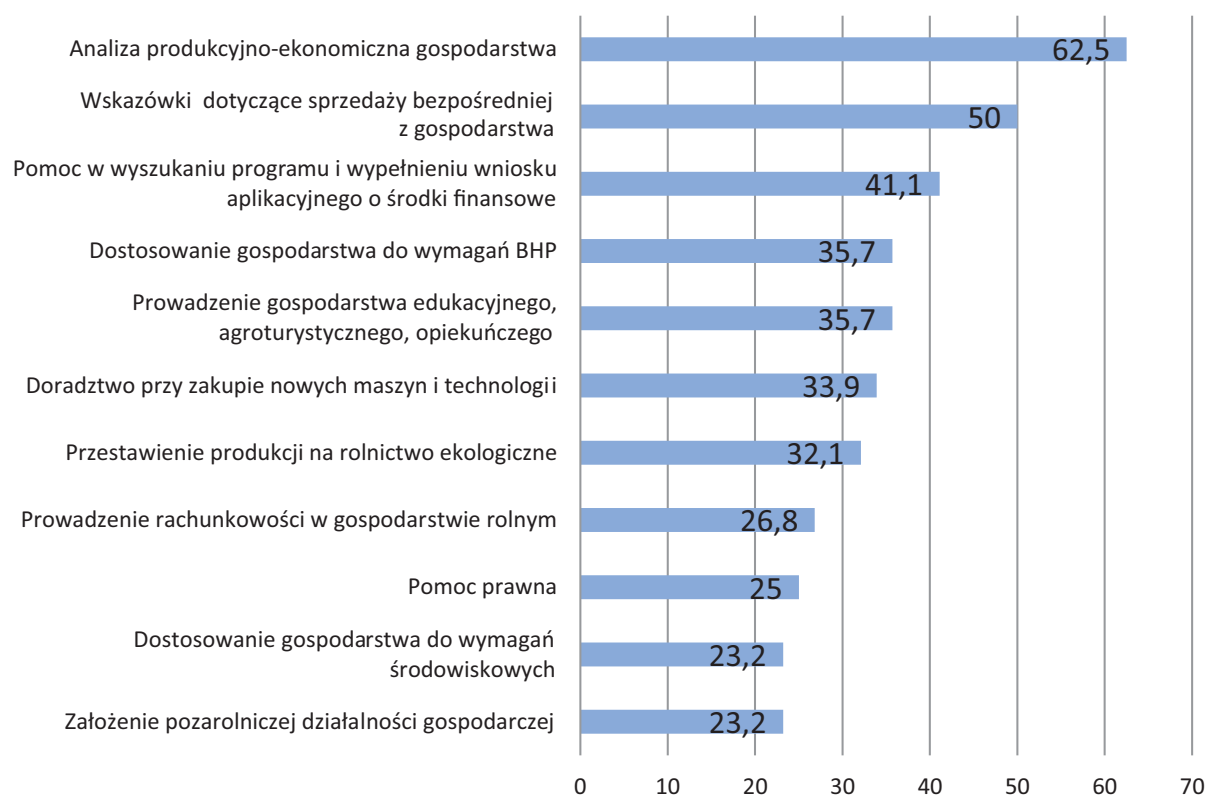
rolniczego (88,0%). Nie wszyscy rolnicy korzystali z usług doradczych. Odpowiedź na pytanie, jakie były powody podjęcia takiej decyzji zamieszczono na wykresie 2.

Wśród głównych powodów rezygnacji z usług doradczych rolnicy wskazali: brak takiej potrzeby, samodzielne poszukiwanie potrzebnych informacji czy ograniczenia finansowe. Co siódmy badany wskazał, że zakres oferowanych usług nie spełniał jego oczekiwań, a co dziesiąty rolnik nie miał zaufania do propozycji podmiotów doradczych.

Rolnicy, którzy wyrazili zainteresowanie usługami doradczymi w następnym roku, określili również preferowane obszary tematyczne. Informacje na ten temat przedstawiono na wykresie 3.

Z przeprowadzonych badań wynika, że prawie 2/3 badanych rolników w latach 2022–2023 chciałaby skorzystać z pomocy doradcy rolnego i byłaby zainteresowana usługami z zakresu analizy sytuacji produkcyjno-ekonomicznej gospodarstwa. Połowa respondentów zgłaszała zapotrzebowanie na wskazówki dotyczące prowadzenia sprzedaży bezpośredniej z gospodarstwa, a 2/5 badanych oczekiwała pomocy w znalezieniu programu działania, z którego mogliby otrzymać wsparcie finansowe na rozwój gospodarstwa, a także wskazówek dotyczących przygotowania wniosku aplikacyjnego. Tylko co czwarty respondent oczekiwał wsparcia w zakresie kwestii prawnych czy pomocy w dostosowaniu gospodarstwa do wymagań środowiskowych oraz przy zakładaniu pozarolniczej działalności gospodarczej.

Z Internetu jako źródła informacji przydatnego w zarządzaniu gospodarstwem rolnym korzystało 56,3% badanych rolników, największy odsetek odnotowano w grupie wiekowej 35–54 lata (67,9%), następnie w grupie 18–34 lata (61,4%), a najmniejszy

Wykres 3. Zapotrzebowanie rolników na usługi doradcze w latach 2022–2023 niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego i ich zakres tematyczny [%], [N = 56]*

*Badany mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>, s. 69 (dostęp: 30.07.2023).

w grupie 55 lat i więcej (36,8%), (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>, s. 73). Zakres poszukiwanych informacji w Internecie był zróżnicowany i zależał od płci badanych. Szczegółowe informacje przedstawiono w tabeli 2.

W Internecie rolnicy najczęściej poszukiwali informacji rynkowych dotyczących możliwości zbytu produktów rolnych, przy czym kobiety częściej (98,5%) niż mężczyźni (90,3%). Prawie 3/4 respondentów zainteresowana była możliwościami kupna takich środków do produkcji rolnej, jak: pasze, sadzonki czy nawozy. Ponad 4/5 badanych koncentrowało uwagę na takich informacjach technologicznych, jak nowe odmiany roślin i ras zwierząt czy stosowanie środków do produkcji rolnej, z kolei 3/4 respondentów poszukiwało informacji dotyczących zagrożeń (np. susze, choroby). Innowacjami rolniczymi i uczestnictwem w forach dyskusyjnych zainteresowanych było prawie 2/3 badanych.

Podsumowanie

1. Rolnicy korzystali z usług różnych podmiotów doradczych, przy czym najczęściej było to doradztwo publiczne świadczone przez doradców ODR, następnie porady przedstawicieli firm dostarczających środki do produkcji rolnej i nieco rzadziej wsparcie merytoryczne pracowników reprezentujących prywatne podmioty doradcze. Poziom

Tabela 2. Rolnicy korzystający z Internetu jako źródła informacji przydatnego w zarządzaniu gospodarstwem rolnym w 2022 r. według płci*

Zakres informacji poszukiwanych w Internecie	Ogółem		Płeć			
	N = 240	%	kobiety N = 65	%	mężczyźni N = 175	%
Poszukiwanie możliwości sprzedaży produktów rolnych	222	92,5	64	98,5	158	90,3
Pozyskiwanie informacji o odmianach roślin i rasach zwierząt	196	81,7	58	89,2	140	80,0
Pozyskiwanie informacji o stosowaniu środków produkcji	192	80,0	56	86,2	137	78,3
Poszukiwanie informacji o możliwościach wsparcia finansowego dla rolników	185	77,1	52	80,0	137	78,3
Pozyskiwanie informacji o możliwościach napraw maszyn i urządzeń rolniczych	182	75,8	50	76,9	134	76,6
Poszukiwanie informacji dotyczących zagrożeń (np. susze, choroby)	179	74,6	48	73,8	129	73,7
Poszukiwanie możliwości kupna środków do produkcji rolnej (np. pasze, sadzonki, nawozy)	177	73,8	43	69,2	125	71,4
Poszukiwanie nowych rozwiązań lub wyników badań naukowych w rolnictwie	162	67,5	43	69,2	117	66,9
Uczestnictwo w forach dyskusyjnych	148	61,7	40	61,5	108	61,7

*Badany mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu z badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>, s. 74–77 (dostęp: 30.07.2023).

usług świadczonych przez wszystkie podmioty doradcze w opinii rolników był satysfakcjonujący dla zdecydowanej większości respondentów i oceniony został przez badanych rolników bardzo pozytywnie.

- Zakres tematyczny usług doradczych powinien koncentrować się wokół następujących zagadnień: analiza sytuacji produkcyjno-ekonomicznej gospodarstwa, prowadzenie sprzedaży bezpośrednio z gospodarstwa, pomoc w znalezieniu programu działania, z którego mogliby rolnicy otrzymać wsparcie finansowe na rozwój gospodarstwa, a także wsparcie w przygotowaniu wniosku aplikacyjnego.
- Ponad połowa respondentów korzystała z Internetu jako źródła informacji przydatnego w zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Tematyka poszukiwanych informacji była zróżnicowana. Najczęściej rolnicy poszukiwali informacji rynkowych dotyczących możliwości zbytu produktów rolnych, następnie wymieniane były informacje dotyczące nowych odmian roślin i ras zwierząt czy też stosowania środków do produkcji rolnej. Z kolei 3/4 respondentów zainteresowana była możliwościami wsparcia finansowego produkcji rolniczej, kupna środków do produkcji rolnej czy dotyczącymi zagrożeń (np. susza, choroby).
- Rozpoznanie potrzeb informacyjnych rolników może być przydatne w konstruowaniu oferty tematyki szkoleń i kursów organizowanych przez podmioty doradcze, a także w procesie doskonalenia zawodowego doradców.

Literatura

- Badania *Polska wieś i rolnictwo 2022*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo> (dostęp: 30.07.2023).
- Ciupał, M. (2010). Wykorzystanie źródeł informacji w gospodarstwach rolniczych Małopolski o różnym kierunku produkcji. *Inżynieria Rolnicza*, 4 (122), s. 37–42.
- Chrobocińska, K., Łukiewska, K., Nasalski, Z. (2017). Źródła informacji i inicjatorzy w działalności innowacyjnej w gospodarstwach rolniczych. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 104, z. 2, s. 100. DOI: 10.22630/RNR.2017.104.2.16
- Harasim, A., Matyka, M., Kopiński, J. (2017). Wiek i wykształcenie rolników oraz ich źródła informacji o innowacjach w rolnictwie. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego*, 4, s. 18–26.
- Jaska, E., Parzonko, A., Werenowska, A. (2016). Dostępność i wykorzystanie medialnych źródeł informacji w gospodarce opartej na wiedzy. W: A. Grynia (red.). *Czynniki ograniczające oraz poprawiające konkurencyjność nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*. Vilnius: UAB „BMK Leidykla”, s. 448–460.
- Kalinowski, J., Prymon, K. (2011). Znaczenie internetu jako źródła informacji rolniczych. *Roczniki Naukowe SERIA*, t. XIII, z. 2, s. 186–190.
- Krzyżanowska, K. (2012). Źródła informacji rolniczej w odbiorze społecznym. W: E. Jaska, A. Szczytkowicz (red.). *Media relations w sektorze rolno-spożywczym*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, s. 136–146.
- Krzyżanowska, K. (2013). Źródła informacji fachowych w opinii rolników. *Roczniki Naukowe „SERIA”*, t. XV, z. 2, s. 182–186.
- Nieróbca, A., Zaliwski A. S., (2014). Informacja i wiedza w rolnictwie. *Studia i Raporty IUNG-PIB*, z. 38 (12), s. 9–27. DOI: <http://doi.org.10.26114/sir.iung.2014.38.01>
- Raport pt. *Oczekiwania i potrzeby rolników w zakresie usług szkoleniowo-doradczych*. Wrocław, styczeń 2021, s. 29. Pobrano z: <https://www.cdr.gov.pl> (dostęp: 29.07.2023).

Preferences of Polish farmers regarding the sources and scope of professional information useful in farm management

Abstract. The aim of the study was to identify farmers' preferences regarding the sources and scope of professional information useful in running a farm. The article uses the results presented in the report "Polish countryside and agriculture 2022" and the literature on the subject. Empirical research was conducted in 2023 and covered 426 farmers. Farmers preferred direct contact with ODR advisors, representatives of companies selling agricultural inputs or advisors providing commercial services. Farmers assessed the level of advisory services offered very positively. More than half of the respondents used the Internet and mainly looked for market and technological information.

Keywords: information sources, Internet, farmer, agricultural consulting, farm